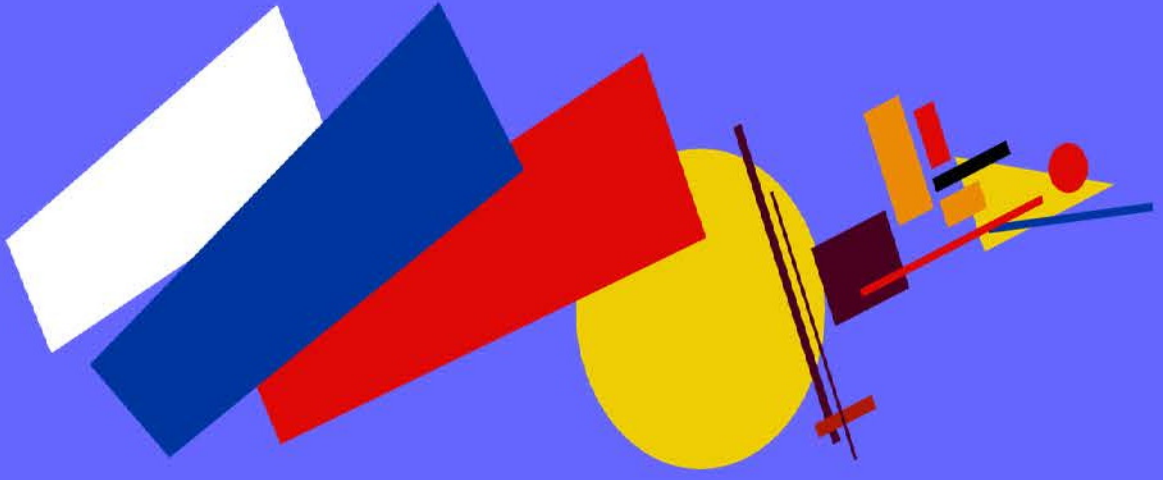

A'DAN Z'YE

RUS DİLİ GRAMERİ

1

Tamamen Türkçe Açıklamalı

Dr. Hikmet ŞAHİNER

A'DAN Z'YE

RUS

DİLİ

GRAMERİ

KİTAP 1

DR. HİKMET ŞAHİNER

İÇİNDEKİLER

УРОК 1 ЗВУКИ И НАПИСАНИЕ (RUSÇA'DA SESLER VE YAZIM KURALLARI)	1
УРОК 2 ИМЯ СУЩЕСТВИТЕЛЬНОЕ (İSİM)	25
УРОК 3 ПАДЕЖИ (HALLER)	109
УРОК 4 МЕСТОИМЕНИЕ (ZAMİR)	189
УРОК 5 ПРИЛАГАТЕЛЬНОЕ (SIFAT)	257
УРОК 6 ЧИСЛИТЕЛЬНОЕ (SAYI)	311
УРОК 7 ГЛАГОЛ (FİİL)	403
УРОК 8 ВИД (FİİL BİÇİMİ)	501

УРОК 1 ЗВУКИ И НАПИСАНИЕ (RUSÇA'DA SESLER VE YAZIM KURALLARI)

Rus Alfabeti

- ❖ Rusça, Kiril alfabesiyle yazılır. Bu alfabe 33 harften oluşur: 21 harf ünsüz sesleri temsil eder; 10 harf ünlü sesleri ifade etmek için kullanılır. 2 harf ise – yumuşatma işareti (Ь) ile sertleştirme işareti (Ъ) – kendi başlarına ses değerine sahip değildir.

Harf	Telaffuz	Harf Adı
А а	Türkçe 'a' gibi (ör: ana)	а (a)
Б б	Türkçe 'b' gibi (ör: baba)	бэ (be)
В в	Türkçe 'v' gibi (ör: vazo)	вэ (ve)
Г г	Türkçe 'g' gibi (ör: gaz)	гэ (ge)
Д д	Türkçe 'd' gibi (ör: dede)	дэ (de)
Е е	Türkçe 'ye' gibi (ör: yemek) veya 'e' (ör: kedi)	е (ye)
Ё ё	Türkçe 'yo' gibi (ör: yoğurt) veya 'ö' (ör: çikolata - bu 'ö' sesine yakın)	ё (yo)
Ж ж	Jale'deki 'j' gibi (ör: plaj, jandarma)	жэ (zhe)
З з	Türkçe 'z' gibi (ör: zebra)	зэ (ze)
И и	Türkçe 'i' gibi (ör: ip)	и (i)
Й й	Türkçe 'y' gibi (ör: hayır, çay)	и краткое (kısa и)
К к	Türkçe 'k' gibi (ör: kapı)	ка (ka)
Л л	Türkçe 'l' gibi (ör: leylak)	эль (el)
М м	Türkçe 'm' gibi (ör: masa)	эм (em)
Н н	Türkçe 'n' gibi (ör: nane)	эн (en)
О о	Türkçe 'o' gibi (ör: okul, kol)	о (o)
П п	Türkçe 'p' gibi (ör: para)	пэ (pe)
Р р	Titrek 'r' (ör: ter)	эр (er)
С с	Türkçe 's' gibi (ör: su)	эс (es)
Т т	Türkçe 't' gibi (ör: top)	тэ (te)

У у	Türkçe 'u' gibi (ör: uzun)	у (u)
Ф ф	Türkçe 'f' gibi (ör: fil)	эф (ef)
Х х	Boğazdan gelen hırıltılı 'h' (Türkçedeki 'h'den daha sert)	ха (ha)
Ц ц	Türkçe 'ts' gibi (ör: platsenta)	цэ (tse)
Ч ч	Türkçe 'ç' gibi (ör: çay)	че (çe)
Ш ш	Türkçe 'ş' gibi (ör: şapka)	ша (şa)
Щ щ	'şç' gibi (ör: işçi)	ща (şça)
Ъ	Sertleştirme işareti (sesi yok)	твёрдый знак (sert işaret)
Ы	'ı' gibi (ör: ılık)	ы (ı)
Ь	Yumuşatma işareti (sesi yok)	мягкий знак (yumuşak işaret)
Э э	Türkçe 'e' gibi (ör: elma)	э (e)
Ю ю	Türkçe 'yu' gibi (ör: yuvarlak)	ю (yu)
Я я	Türkçe 'ya' gibi (ör: yatak)	я (ya)

Ünsüzler (Sessiz Harfler)

Sert ve Yumuşak Ünsüzler

- ❖ Çoğu Rus ünsüz harfin, geleneksel olarak sert ve yumuşak olarak tanımlanan iki telaffuzu vardır. Yumuşak ünsüzlerin ayırt edici özelliği damaksıllaşmış (palatalize) olmalarıdır – yani, dilin orta kısmının sert damağa doğru kaldırılmasıyla telaffuz edilirler.
- ❖ Rusça'da bir ünsüzün sert mi yoksa yumuşak mı olduğu önemlidir çünkü aynı iki kelimeyi birbirinden ayırmaya yarar:

был [bɨl] (sert **б**, sert **л**) (idi),

быль [bɨlʲ] (sert **б**, yumuşak **л**) (gerçek hikaye),

бил [biɪl] (yumuşak **б**, sert **л**) ('vurmak' veya 'dövmek' fiilinin geçmiş zamanı (eril tekil));

мат [mat] (sert **м**, sert **т**) (mat (satrançta)),

мать [matʲ] (sert **м**, yumuşak **т**) (anne),

мят [mʲat] (yumuşak **м**, sert **т**) (buruşuk),

мять [mʲatʲ] (yumuşak **м**, yumuşak **т**) (buruşturmak).

Упражнение 1. Укажите, какие согласные в следующих словах являются твердыми. (Aşağıdaki kelimelerde hangi ünsüzlerin sert olduğunu belirtiniz.)

берёза (huş ağacı)
берёшь (alıyorsun)
идёт (gidiyor)
конец (son)
река (nehir)

братъ (almak)
дело (iş)
идут (gidiyorlar)
ночь (gece)
рука (el)

Упражнение 2. Укажите, какие согласные в следующих словах являются мягкими. (Aşağıdaki kelimelerde hangi ünsüzlerin yumuşak olduğunu belirtiniz.)

берёте (alıyorsunuz)
восьмь (sekiz)
мясо (et)
реки (nehirler)
сидеть (oturmak)

вещи (eşyalar)
идёт (gidiyor)
пальто (palto)
сёстры (kız kardeşler)
улица (cadde)

- ❖ Rusça'da tüm ünsüzler sert/yumuşak çift oluşturmaz. **Ж, Ц, Ш** harfleriyle temsil edilen sesler her zaman sertken, **Ч, Щ** ve **Й** harfleriyle temsil edilenler her zaman yumuşaktır.

Sert Ünsüzlerin Telaffuzu

- ❖ Çoğu sert ünsüz, yukarıda belirtildiği gibi Türkçe karşılıklarına benzer veya aynı şekilde telaffuz edilir. Ancak burada aşağıdaki ayrıntılı açıklamaları yapmamız gerek.
- ❖ Sert **л (Л)**, dilin ucu üst dişlerin arkasına dayanarak telaffuz edilir. Türkçedeki 'lale' kelimesindeki 'l' sesine benzer.
- ❖ **Ж** ve **Ш** seslerini telaffuz etmek için, dilin ortası ağzın tabanına doğru çekilirken, dilin ucu üst dişlerin arkasındaki bölgeye doğru yukarıyı gösterir. (**Ж**, Jale'deki 'j' gibi; **Ш**, şapka'daki 'ş' gibi).
- ❖ Sert **д, н** ve **т** sesleri, dilin ucunun üst dişlerin arkasına dayanmasıyla telaffuz edilir.

Sert к, п ve т sesleri

- ❖ Türkçe'de kelime başındaki 'k, p, t' sesleri genellikle nefeslidir (aspirasyonlu), Rusça'daki bu sert ünsüzler ise nefessizdir (aspirasyonsuz).

Yumuşak Ünsüzlerin Telaffuzu

- ❖ Yumuşak veya damaksıllaşmış ünsüzler, sanki kendilerinden sonra ince bir 'y' sesi geliyormuş gibi telaffuz edilir. Örneğin, Türkçe 'lügat' kelimesindeki 'l' sesi veya 'kâr' kelimesindeki 'k' sesi gibi.
- ❖ Rusça'da **б, в, г, д, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х** ünsüzlerinin hepsinin yumuşak hali varken, **ч** ve **щ** harfleri her zaman yumuşaktır. Yumuşak ünsüzlerin ayırt edici özelliği, dilin orta kısmının sert bir şekilde damağa (ağzın üst orta kısmına) doğru kaldırılmasıdır. Buradaki algı genellikle ünsüzle birlikte telaffuz edilen hafif bir 'y' sesi şeklindedir, ancak Rusça'da yumuşak bir ünsüz ile ardından 'y' gelen bir ünsüz arasında net bir ayırım olduğundan, bu etkiyi abartmamaya dikkat edilmelidir:

обѣд [abyet] (öğle yemeği) ~ **обѣдки** [abyetkii] (yemek artıkları).

(Not: Transkripsiyonlarda ' işaretini yumuşak bir ünsüzü belirtmek için kullanılır.)

- ❖ Yumuşak ünsüz **щ**, çok yumuşak, uzun bir 'ş' sesi olarak telaffuz edilir, sanki 'ş' ve 'ç' sesleri birleşmiş ve tek, akıcı bir ses oluşturmuş gibi.

Sert ve Yumuşak Ünsüzlerin Yazılışı

- ❖ **б, в, г, д, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х** harfleri hem sert hem de yumuşak ünsüzleri temsil etmek için kullanılır. Sertlik veya yumuşaklık harflerin kendileriyle değil, onlardan hemen sonra gelen harfle (veya ardından bir harf gelmemesiyle) belirlenir.
- ❖ **б, в, г, д, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х** ünsüzleri aşağıdaki durumlarda sert telaffuz edilir:

(a) Bir kelimenin en sonunda olduklarında:

хóдит [hodit] (o (yürüyerek) gider), **глаз** [glas] (göz), **спорт** [sport] (spor);

(b) Hemen ardından başka bir ünsüz geldiğinde:

глаз [glas] (göz), **знáть** [znatʲ] (bilmek), **спóрт** [sport] (spor);

(c) Ardından **а, о, у, э, ы** grubundan bir ünlü harf geldiğinde:

да [da] (evet), **хóдит** [hodit] (o (yürüyerek) gider), **рука́** [ruka] (el, kol), **сэр** [ser] (sör), **ты** [tʲ] (sen).

- ❖ **б, в, г, д, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х** ünsüzleri aşağıdaki durumlarda yumuşak telaffuz edilir:

(a) Ardından yumuşatma işareti (**ь**) geldiğinde:

лоша́дь [loşədʲ] (at), **возьму́** [vazʲmu] (alacağım), **фильм** [film] (film), **кровать** [kravatʲ] (yatak);

(b) Ardından **е, ё, и, ю, я** grubundan bir ünlü harf geldiğinde:

бе́лый [bielʲy] (beyaz), **тётя** [tʲotʲə] (hala, teyze), **ви́за** [vʲizə] (vize), **плюс** [plus] (artı), **мясо** [mʲasə] (et).

Sesli ve Sessiz Ünsüzler

- ❖ **б, в, г, д, ж, з** harfleri normalde titreşimli ünsüzleri belirtir – yani, ses tellerinin titreşimiyle telaffuz edilen ünsüzler. Bunlara karşılık gelen sessiz ünsüzler sırasıyla **п, ф, к, т, ш, с** harfleriyle belirtilir. Sesli ünsüzler normalde sessizleşir – yani, kelime sonunda veya başka bir sessiz ünsüzden önce geldiklerinde titreşimsiz karşılıkları gibi telaffuz edilir. İki kelime arasında bir sınır boyunca meydana gelebilen bu telaffuz değişikliği genellikle yazımda yansıtılmaz:

зуб [zup] (diş),
флаг [flak] (bayrak),
муж [muş] (koca),

лев [lief] (aslan),
год [got] (yıl),
глаз [glas] (göz);

- ❖ **Бог** [Boh] (Tanrı) olarak telaffuz edilir.

тру́ба [trupkə] (boru, pipo),
но́гти [nokti] (tırnaklar),
му́жской [muşskoy] (eril),
в парк [f park] (parka),

все [fsie] (hepsi),
во́дка [votkə] (votka),
ска́зка [skaskə] (masal);

из теа́тра [is tieatra] (tiyatrodan),
над сто́лом [nat stalom] (masanın üzerinde),
му́ж сестры́ [muş siistri] (kız kardeşin kocası),
снег чист [siniek çist] (kar temiz).

- ❖ Sessiz ünsüzler, sesli bir ünsüzden önce geldiklerinde karşılık gelen sesli ünsüz gibi telaffuz edilirler:

сбить [zbiti] (devirmek),
к дру́гу [g drugu] (bir arkadaş),
наш дом [naş* dom] (bizim evimiz)

***Not:** **ж** her zaman sert olduğu için bu örnekte j sesi oluşmaz, [naş dom] olarak kalır,
отбро́сы [adbrosı] (çöp).

- ❖ Sessiz ünsüzler, **в** harfinden önce geldiklerinde seslileşmezler: **отвѣ́т** [atviet] (cevap).

Упражнение 3. В следующих словах и фразах укажите случаи, когда звонкий согласный произносится как его глухой эквивалент. (Aşağıdaki kelime ve öbeklerde, sesli bir ünsüzün sessiz karşılığı gibi telaffuz edildiği durumları belirtin.)

(а) Б произносится как П: (B, P gibi telaffuz edilir:)

бабушка (büyükanne)	юбка (etek)
юбочка (küçük etek)	обрезать (kesmek)
обстановка (ortam)	об Анне (Anna hakkında)
грибы (mantarlar)	гриб (mantar)
брат (erkek kardeş)	ястреб (atmaca)

(б) В произносится как Ф: (V, F gibi telaffuz edilir:)

велосипед (bisiklet)	вдвоём (iki kişiyle)
втроем (üç kişiyle)	в парке (parkta)
в стакане (bardakta)	в Анкаре (Ankara'da)
в Москвѐ (Moskova'da)	Владимир Петров (Vladimir Petrov)
кровь (kan)	

(в) Г произносится как К: (G, K gibi telaffuz edilir:)

нога (ayak)	гений (dahi)
угрожать (tehdit etmek)	главный (başlıca)
груз (yük)	социология (sosyoloji)
социолог (sosyolog)	гневный (öfkeli)
пирог (börek)	ногти (tırnaklar)

(г) Д произносится как Т: (D, T gibi telaffuz edilir:)

Вадим (Vadim)	отдыхать (dinlenmek)
год (yıl)	годы (yıllar)
ежегодный (yıllık)	сосѐд (komşu)
сосѐди (komşular)	сосѐдский (komşuluk)
подбежать (koşarak yaklaşmak)	подплыть (yüzerek yaklaşmak)

(д) Ж произносится как Ш: (J, Ş gibi telaffuz edilir:)

жарко (sıcak)	нож (bıçak)
ножѐк (küçük bıçak)	ножка (ayakçık)
нежный (hassas)	пробѐжка (koşu)
вежливый (kibar)	молодёжь (gençlik)
молодёжный (gençlik)	

(е) З произносится как С: (Z, S gibi telaffuz edilir:)

зима (kış)	значительный (önemli)
здесь (burada)	возраст (yaş)

вóздух (hava)
глаз (göz)
из Турции (Türkiye'den)

узкий (dar)
из Петербурга (Petersburg'dan)
из Шотландии (İskoçya'dan)

Ünsüz Kümeleri

- ❖ İki veya daha fazla ünsüz bir araya geldiğinde, ortaya çıkan kümenin telaffuzu orijinal bileşenlerin toplamından farklı olabilir.

- ❖ **чт** → **шт** olarak; aksi halde **чт**:

что [ʂto] (ne; ki),
пóчта [poçtə] (postane),

чтóбы [ʂtobı] (için, -mek amacıyla);
почтíи [paçtʲi] (neredeyse)

- ❖ **чн** → **шн** olarak bazı günlük kelimelerde ve ayrıca kadın baba adlarında (patronimik), Aksi halde **чн**

конéчно [kanieʂnə] (elbette),
яйчница [yiiʂnitsə] (sahanda yumurta),
Ильи́нича [ilyiniʂna];
очнۇться [açnutʂə] (kendine gelmek),
бесконéчный [biskanieçny] (sonsuz)

скúчно [sku ʂna] (sıkıcı),
Никити́ча [Nikitiʂna],
начн́и [naçni] (başla!),
вéчный [vieçny] (ebedi),

- ❖ **лнц** → **нц** olarak; aksi halde **лн**:

сóлнце [sontsə] (güneş);
пóлный [polny] (dolu)

сóлнечный [solnieçny] (güneşli),

- ❖ **гк** → **хк**:

лёгкий [lohkiy] (hafif, kolay),

мя́кий [miahkiy] (yumuşak)

- ❖ **стн** → **сн**:

чéстный [çesny] (dürüst),

мéстный [miesny] (yerel)

- ❖ **здн** → **зн**:

звёздный [zviozny] (yıldız (sifat)),

пóздно [pozne] (geç (zarf))

- ❖ **зж** → Uzun bir **ж** (jj) sesi:

éзжу [yezju] ((ben) giderim/seyahat ederim), **сж́ать** [jjatʲ] (sıkamak)

❖ **сж** → Genellikle uzun bir **ж** (jj) sesi:

сжечь [jjech] (yakmak)

❖ **зч** → **щ** ([ʃç]):

перевóзчик [piirivoʃʃik] (taşıyıcı)

❖ **сч** → **щ** ([ʃç]) olarak; aksi halde genellikle **щ**

считáть [ʃʃitatʲ] (saymak, düşünmek),
сча́стье [ʃʃastiye] (mutluluk);

расчёт [raʃʃot] (hesaplama),
исчезáть [iʃʃizati] (kaybolmak)

❖ **жч** → **щ** ([ʃç]):

мужчи́на [muʃʃinə] (adam),

перебе́жчик [piiribieʃʃik] (dönek, kaçak)

❖ **сш** → Uzun bir **ш** (ʃʃ) sesi

сшить [ʃʃiti] ((birlikte) dikmek),
без шу́ма [bieʃ ʃumə] (sessizce)

бесшу́мный [biʃʃumniy] (sessiz),

❖ **зш** → Genellikle uzun bir **ш** (ʃʃ) sesi:

ни́зший [niʃʃiy] (en alt, en düşük)

❖ **ться** → **цца**:

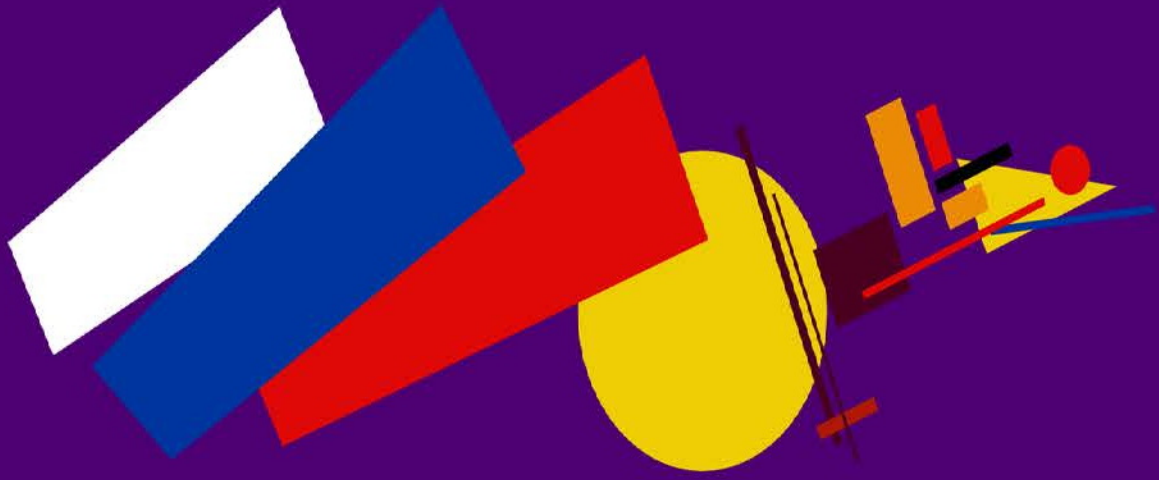
мы́ться [mitsə] (yıkanmak),

улыба́ться [ulıbatə] (gülümsemek)

❖ **тся** → **цца**:

мо́ются [mojutsə] ((onlar) yıkanır), **улыба́ются** [ulıbajutsə] ((onlar) gülümserler)

❖ **здрáвствуйте** (merhaba) selamı, resmi dilde **здрáвствуйте** [zdrastvuytie] olarak, daha gayriresmi olarak ise **здрáсьте** [zdrastie] olarak telaffuz edilir.

A'DAN Z'YE

RUS DİLİ GRAMERİ

2

Tamamen Türkçe Açıklamalı

Dr. Hikmet ŞAHİNER

A'DAN Z'YE

RUS

DİLİ

GRAMERİ

KİTAP 2

DR. HİKMET ŞAHİNER

İÇİNDEKİLER

УРОК 9 ВОЗВРАТНЫЙ ГЛАГОЛ (DÖNÜŞLÜ FİİL)	1
УРОК 10 СТРАДАТЕЛЬНЫЙ ЗАЛОГ (EDİLGEN ÇATI)	13
УРОК 11 УСЛОВНОЕ И СОСЛАГАТЕЛЬНОЕ НАКЛОНЕНИЕ (DİLEK-ŞART KİP BELİRTECİ)	17
УРОК 12 КОНСТРУКЦИИ, ВЫРАЖАЮЩИЕ ДОЛЖЕНСТВОВАНИЕ, НЕОБХОДИМОСТЬ ИЛИ ВОЗМОЖНОСТЬ (GEREKLİLİK VE OLASILIK KİP BELİRTEÇLERİ)	23
УРОК 13 ГЛАГОЛЫ ДВИЖЕНИЯ (HAREKET FİİLLERİ)	73
УРОК 14 ПРИЧАСТИЕ (ORTAÇ)	111
УРОК 15 ДЕЕПРИЧАСТИЕ (ULAÇ)	135
УРОК 16 НАРЕЧИЕ (ZARF)	147
УРОК 17 ПРЕДЛОГ (EDAT)	195
УРОК 18 СОЮЗ (BAĞLAÇ)	239
УРОК 19 ЧАСТИЦА (İLGEÇ)	323
УРОК 20 ПОРЯДОК СЛОВ (KELİME SIRALAMASI)	327
УРОК 21 СЛОВООБРАЗОВАНИЕ (KELİME TÜRETME)	347
УРОК 22 СОГЛАСОВАНИЕ (UYUM)	413
УРОК 23 РАЗГОВОРНАЯ РЕЧЬ (KONUŞMA DİLİ)	423
УРОК 24 ОФИЦИАЛЬНЫЙ ЯЗЫК (RESMİ YAZI DİLİ)	481

УРОК 9 - ВОЗВРАТНЫЕ ГЛАГОЛЫ - DÖNÜŞLÜ FİLLER

Geçişli ve Geçişsiz Fiiller

- ❖ Geçişli fiiller, kendisinden sonra belirtme halinde dolaysız nesne alan fiillerdir. Aşağıdaki her iki cümlede de fiil geçişlidir, çünkü **что** soru zamiri ve **книгу** ismi belirtme halinde dolaysız nesnelerdir:

Что он делает? (O ne yapıyor?)

Он читает книгу. (O bir kitap okuyor.)

- ❖ Aşağıdaki örneklerde ise fiiller geçişsizdir, çünkü bunlardan sonra belirtme halinde dolaysız nesne kullanılmaz. Son iki örnekte fiiller nesne ile kullanılmıştır, ancak bunlar araç (**этим словарём**) ve yönelme (**Вам**) halindeki dolaylı nesnelerdir:

Она живёт в Москве. (O Moskova'da yaşıyor.)

Я уже ходил за хлебом. (Ben çoktan ekmek almaya gittim.)

Он сидел за столом. (O masada oturuyordu.)

Мой глаза ещё не привыкли к темноте. (Gözlerim hala karanlığa alışmadı.)

Как пользоваться этим словарём. (Bu sözlük nasıl kullanılır.)

Вам помочь? (Size yardım edebilir miyim?)

- ❖ Rusça'da, **читать** ('okumak'), **писать** ('yazmak') ve **есть** ('yemek') gibi basit eylemleri belirten çok az sayıda fiil hem geçişli hem de geçişsiz olarak kullanılabilir:

Что он делает? Он читает книгу. (O ne yapıyor? O bir kitap okuyor.) Geçişli

Что он делает? Он читает. (O ne yapıyor? O (birşeyler) okuyor.) Geçişsiz

- ❖ Ancak burada bile bir karmaşıklık vardır, çünkü bu fiillerin tamamlanmış (сов.) eşleri fiilin geçişli veya geçişsiz olmasına bağlıdır: **прочитать**, **написать** ve **съесть** fiilleri geçişli olarak kullanılır, oysa **почитать**, **пописать** ve **поесть** geçişsiz olarak kullanılır.
- ❖ Rusça fiillerin büyük çoğunluğu ya geçişlidir ya da geçişsizdir; geçişsiz bir fiilin geçişli olarak kullanılması neredeyse imkansızdır ve geçişli bir fiilin geçişsiz olarak kullanılması da çok nadir görülür:

Она́ ка́ждый день хо́дит в шко́лу пешко́м. (Her gün okula yürüyerek gider.) Geçişsiz

Она́ ка́ждый день выгу́ливает соба́ку. (Her gün köpeği gezdirir.) Geçişli

- ❖ **хо́дить** (нсв) ('bir yere düzenli olarak yürüyerek gitmek') fiili geçişsizdir, **выгу́ливать** (нсв) / **выгу́лять** (св) ('köpeği gezdirmek') fiili ise geçişlidir. Benzer şekilde, **веша́ть** (нсв) / **пове́сить** (св) ('bir şeyi bir yere asmak') geçişlidir, **висе́ть** (нсв) / **повисе́ть** (св) ('bir yerde asılı olmak') ise geçişsizdir.
- ❖ Bazen bir önek eklemek geçişsiz bir fiili geçişli hale getirebilir veya bunun tam tersi de mümkündür: **выгу́ливать**, geçişsiz olan **гуля́ть** (нсв) ('yürümek, dolaşmak') fiilinden türetilmiştir; **плати́ть** (нсв) / **заплати́ть** (св) ('ödemek') genellikle geçişsizdir, **опла́чивать** (нсв) / **оплати́ть** (св) ('bir şey için ödemek') ise geçişlidir.

После обе́да она́ гуля́ет в па́рке. (Öğle yemeğinden sonra parkta dolaşır.)

Почему́ вы не заплати́ли за прое́зд? (Neden ücreti ödemediniz?)

Почему́ вы не оплати́ли прое́зд? (Neden ücreti ödemediniz?)

- ❖ Son iki örnek aynı anlama gelir ve birbirinin yerine kullanılabilir.

Dönüslü Fiiller

- ❖ Dönüslü fiiller, **-ся** eki ile oluşturulur. Bu ek, ortaçlar hariç ünlüden sonra **-сь** olarak kısaltılır ve bir dönüslü fiilin bütün çekimlerinde görülür. Dönüslü bir fiilin çeşitli biçimleri **смея́ться** (нсв) / **засмея́ться** (св) ('gülmek') ile gösterilebilir.

Şimdiki/Gelecek Zaman

Şahıs/Sayı	(a) Şimdiki Tamamlanmamış смея́ться	(b) Gelecek Tamamlanmış засмея́ться
1. Tekil ş.	смею́сь	засмею́сь
2. Tekil ş.	смеёшься	засмеёшься
3. Tekil ş.	смеётся	засмеётся
1. Çoğul ş.	смеёмся	засмеёмся
2. Çoğul ş.	смеётесь	засмеётесь
3. Çoğul ş.	смеются	засмеются

- ❖ Gelecek Tamamlanmamış: **б́уду сме́яться**, vb.
- ❖ Geçmiş zaman: **(за)сме́ялся, (за)сме́ялась, (за)смеялось, (за)смеялись** (güldü [eril], güldü [dişil], güldü [nötr], güldüler)
- ❖ Emir kipi: **(за)сме́йся** (gül), **(за)сме́йтесь** (gülün)
- ❖ Tamamlanmamış ulaç: сме́ясь (gülerek)
- ❖ Tamamlanmış ulaç: **засме́явшись** (güldükten sonra)
- ❖ Şimdiki zaman etken ortaç: **сме́ющийся, сме́ющаяся, сме́ющееся** (gülen)
- ❖ Geçmiş zaman etken ortaç: **(за)сме́явшийся, (за)сме́явшаяся, (за)сме́явшееся** (gülmüş olan)
- ❖ Dönüşlü fiiller tanımı gereği geçişsizdir ve bir fiili dönüşlü yapmanın temel amacı, geçişli bir fiili geçişsiz bir fiile dönüştürmektir:

Я уже верну́л эту кни́гу в библиоте́ку. (Bu kitabı çoktan kütüphaneye iade ettim.)

Я верну́лся домо́й позавче́ра. (Dün değil evvelsi gün eve döndüm.)

Не открыва́йте эту дверь! (Bu kapıyı açmayın!)

Две́ри открыва́ются автома́тически. (Kapılar otomatik olarak açılıyor.)

За́втра начина́ю рабо́ту над кни́гой. (Yarın kitap üzerinde çalışmaya başlıyorum.)

Конце́рт начина́ется в во́семь часо́в. (Konser saat sekizde başlıyor.)

Осторо́жно! На́ша соба́ка иногда́ куса́ет незнако́мых. (Dikkat! Köpeğimiz bazen yabancıları ısırır.)

Осторо́жно! На́ша соба́ка куса́ется. (Dikkat! Köpeğimiz ısırıyor.)

Не высóвывайте го́лову в окно́. (Pencereden başınızı çıkarmayın.)

Не высóвываться! (Pencereden sarkmayınız!) (Tren vagonlarındaki uyarılarda kullanılır.)

- ❖ Yukarıdaki örnek çiftlerinin her birinde, birinci cümledeki fiil belirtme halinde dolaysız nesne ile kullanılmıştır ve bu nedenle geçişlidir, oysa ikinci cümledeki fiil dönüşlü ve geçişsizdir.
- ❖ Rusça'da sadece dönüşlü fiil olarak kullanılan bir dizi fiil vardır. En çok kullanılanlar şunlardır:

Несовершенный вид (нсв)	Совершенный вид (св)	
борóться		mücadele etmek, güreşmek
бóяться		korkmak
надéяться		umut etmek, güvenmek
напивáться	напíться	sarhoş olmak
появля́ться	появíться	görünmek
смея́ться	засмея́ться	gülmek

Упражнение 176. В следующих предложениях замените инфинитивы в скобках соответствующей формой настоящего времени. (Aşağıdaki cümlelerde, parantez içindeki mastarları uygun şimdiki zaman formuyla değiştirin.)

Пример: А вы не (бóяться) оста́ться без рабóты? А вы не бойтeсь оста́ться без рабóты? (Örnek: İşe kalmaktan (korkmuyor) musunuz? İşe kalmaktan korkmuyor musunuz?)

1 Мне (казáться), здесь дóлжен быть вы́ход. (Bana (görünüşe göre), burada bir çıkış olmalı.)

2 Скажите, пожа́луйста, где (находи́ться) ботани́ческий сад? (Lütfen söyleyin, botanik bahçe nerede (bulunuyor)?)

3 Мы (ложи́ться) спать в о́діннадцать часóв. (Biz on birde yatmaya (yatıyoruz).)

4 Моя́ жена́ рéдко со мной (соглаша́ться), но я (соглаша́ться) с ней всегдá. (Karım benimle nadiren (anlaşıyor), ama ben onunla her zaman (anlaşıyorum).)

5 В цíрке дéти мнóго (смея́ться). (Sirkte çocuklar çok (gülüyor).)

6 Наш отéц (серди́ться), когдá мы с ним спóрим. (Babamız onunla tartıştığımızda (sinirlenir).)

7 У вхóда в музéй (продава́ться) сувени́ры. (Müzenin girişinde hediyelik eşyalar (satılıyor).)

8 В этом году на нашем факультете (начинаться) преподавание словацкого языка. (Bu yıl fakültemizde Slovakça öğretimi (başlıyor).)

9 На даче у нас есть своя баня, где мы (мыться) после работы или рыбалки. (Yazlıkta kendi hamamımız var, orada işten veya balıktan sonra (yıkılır).)

10 В этот парк весной приходят влюблённые — они здесь (обниматься) и (целоваться). (Bu parka ilkbaharda aşıklar gelir — burada (kucaklaşır) ve (öpusürler).)

Упражнение 177. В следующих предложениях замените инфинитив в скобках соответствующей формой прошедшего времени: (Aşağıdaki cümlelerde, parantez içindeki mastarı uygun geçmiş zaman formuyla değiştirin:)

Пример: Мы (встретиться) у главного входа в университет. Мы встретились у главного входа в университет. (Örnek: Üniversitenin ana girişinde (buluştuk). Üniversitenin ana girişinde buluştuk.)

1 Население не (интересоваться) политикой. (Nüfus siyasetle (ilgi duymadı).)

2 Их корабль (называться) «Бигль». (Gemileri "Beagle" (adlandırılıyordu).)

3 Это кафе (находиться) недалеко от вокзала. (Bu kafe istasyondan çok uzak (değildi).)

4 Что он тебе сказал? Почему ты (рассердиться)? (Sana ne dedi? Neden (sinirlendin)?)

5 Соседская собака и наша при встрече всегда (драться). (Komşunun köpeği ve bizimki karşılaştığında her zaman (kavga ederdi).)

6 За стеной всю ночь кто-то громко (смеяться). (Duvarın arkasında bütün gece biri yüksek sesle (gülüyordu).)

7 Этой ночью мы опять не (выспаться). (Bu gece yine (uyuyamadık).)

8 Я пошла по этой тропинке и (оказаться) на берегу маленького пруда. (Bu patikadan gittim ve küçük bir göletin kenarında (bulundum).)

9 Мне очень (понравиться) ваши пирожки с капустой. (Lahana böreklerinizi çok (beğendim).)

10 Моя подруга Марина (учиться) на филологическом факультете. (Kız arkadaşım Marina filoloji fakültesinde (okuyordu).)

Упражнение 178. В следующем отрывке замените инфинитивы в скобках соответствующей формой глагола. (Aşağıdaki parçada, parantez içindeki mastarları fiilin uygun formuyla değiştirin.)

Письмо бабушке (Büyük Anneye Mektup)

Милая бабушка, (Sevgili Büyük Anne,)

Прости, я давно не писала тебе, и ты, наверное, (обижаться). (Affet, uzun zamandır sana yazmadım ve sen, herhalde, (kırıldın).)

Мама мне сказала, что дедушка был болен, но от операции (отказаться). (Annem bana dedemin hasta olduğunu, ancak ameliyattan (vazgeçtiğini) söyledi.) (Надяться), что он (поправляться). (Umarım) о (iyileşir).) А как ты себя чувствуешь? (Sen nasılsın?) Чем вы с дедушкой (заниматься) сейчас, когда работы в саду уже нет? (Bahçede işler bittiğinde sen ve dedem şu an ne (yapıyorsunuz?)?) Я знаю, что вы (беспокоиться) обо мне. (Biliyorum ki benim için (endişeleniyorsunuz).)

У меня всё хорошо. Я уже третий месяц (учиться) в университете. (Bende her şey yolunda. Ben üniversitede üçüncü ayımı (okuyorum).) Наш факультет (находиться) на окраине города. (Fakültemiz şehrin dışında (bulunuyor).) Мы встаём в семь часов, (одеваться), завтракаем и (отправляться) на учёбу. (Yedide kalkıyoruz, (giyiniyoruz), kahvaltı yapıyoruz ve ders çalışmaya (gidiyoruz).) Занятия (начинаться) в девять и (кончиться) в два. (Dersler dokuzda (başlıyor) ve ikide (bitiyor).) Многие студенты (оставаться) после лекций в библиотеке, но некоторые (готовиться) к занятиям дома. (Birçok öğrenci derslerden sonra kütüphanede (kalıyor), ama bazıları derslere evde (hazırlanıyor).) Я (стараться) повторять материал сразу после лекций. (Derslerden hemen sonra materyali (tekrar etmeye çalışıyorum).) А ещё, милая бабушка, я (поделиться) с тобой своим секретом. (Ve ayrıca, sevgili büyük anne, seninle sırrımı (paylaşacağım).) Я (встречаться) с одним молодым человеком. (Bir genç adamla (çıkıyorum).) Он спортсмен, (заниматься) боксом, много (тренироваться). (O bir sporcu, boks (yapıyor), çok (antrenman yapıyor).) Но он также (интересоваться) искусством, и ему (нравиться) классическая музыка. (Ama o aynı zamanda sanatla (ilgileniyor) ve klasik müziği (seviyor).) Мы (познакомиться) с ним месяц назад на концерте. (Onunla bir ay önce konserde (tanıştık).) Он сильный и умный. (O güçlü ve zeki.) Бабушка, мне (казаться), я уже (влюбиться). (Büyük anne, bana (görünüşe göre), ben şimdiden (aşık oldum).) Ты, наверное, сейчас, (улыбаться). (Sen, herhalde, şimdi (gülümsüyorsun).) Вы скоро (познакомиться) с ним. (Onunla yakında (tanışacaksınız).) Ведь мы (собираться) приехать к вам вместе зимой во время каникул. (Çünkü kışın tatil sırasında birlikte size (gelmeyi planlıyoruz).)

Обнимаю вас обоих, твоё внука Даша. (İkinizi de kucaklıyorum, torunun Daşa.)

Упражнение 179. Выберите правильный глагол из данных в скобках вариантов. (Parantez içinde verilen seçeneklerden doğru fiili seçin.)

Пример: После спектакля зрители (*продолжали*/продолжались) аплодировать. (Oyun sonrası seyirciler alkışlamaya (*devam etti*/devam etti).)

После спектакля зрители продолжали аплодировать. (Oyun sonrası seyirciler alkışlamaya devam etti.)

1 Когда (начало/началось) изучение русского языка в вашей стране? (Ülkenizde Rusça öğrenimi ne zaman (başladı)?)

2 Когда вы (начали/началось) изучать русский язык? (Rusça öğrenmeye ne zaman (başladınız)?)

3 Мы (начали/началось) работу над новой моделью после Нового года. (Yılbaşından sonra yeni model üzerinde çalışmaya (başladık).)

4 После перерыва спектакль (продолжал/продолжался). (Aradan sonra gösteri (devam etti).)

5 Он не обращал внимания на шум и (продолжал/продолжался) говорить по телефону. (Gürültüye dikkat etmedi ve telefonla konuşmaya (devam etti).)

6 Телефонный разговор (продолжал/продолжался) полчаса. (Telefon görüşmesi yarım saat (sürdü).)

7 Студент (кончил/кончился) читать и посмотрел на преподавателя. (Öğrenci okumayı (bitirdi) ve öğretmene baktı.)

8 Когда урок (кончил/кончился), мы пошли в кафе. (Ders (bittiğinde), kafeye gittik.)

9 Строители (кончили/кончились) работу и пошли в душ. (İnşaatçılar işi (bitirdi) ve duşa gitti.)

10 Вчера я (сломал/сломался) свой новый зонт. (Dün yeni şemsiyemi (kırdım).)

11 Вчера был сильный ветер, и мой зонт (сломал/сломался). (Dün şiddetli rüzgar vardı ve şemsiyem (kırıldı).)

12 Почему ты его не пригласила? Кажется, он (обидел/обиделся). (Neden onu davet etmedin? Galiba o (kırıldı).)

13 Мне кажется, его (обидели/обиделись) твои слова. (Sanırım senin sözlerin onu (kırdı).)

14 Лиза (познакомила/познакомилась) с Иваном в прошлом году. (Liza geçen yıl Ivan'la (tanişti).)

15 В прошлую субботу Лиза (познакомила/познакомилась) меня с Иваном. (Geçen Cumartesi Liza beni Ivan'la (taniştirdi).)

Упражнение 180. Преобразуйте следующие предложения, заменив переходный глагол на соответствующий возвратный глагол и внеся другие необходимые изменения. (Aşağıdaki cümleleri, geçişli fiili uygun dönüşlü fiille değiştirerek ve gerekli diğer değişiklikleri yaparak dönüştürün.)

Пример: Специалисты пишут инструкции к приборам. (Uzmanlar cihazlar için talimatlar yazar.)

Инструкции к приборам пишутся специалистами. (Cihazlar için talimatlar uzmanlar tarafından yazılır.)

1 Преподаватель проверяет наши сочинения. (Öğretmen kompozisyonlarımızı kontrol eder.)

2 Приговоры по уголовным делам выносит суд. (Ceza davalarında kararları mahkeme verir.)

3 Комиссия принимает окончательное решение. (Komisyon nihai kararı alır.)

4 Главный бухгалтер подписывает все финансовые документы. (Baş muhasebeci tüm mali belgeleri imzalar.)

5 Около парка строят стадион. (Parkın yakınında bir stadyum inşa ediyorlar.)

6 Через месяц в городе откроют новый кинотеатр. (Bir ay sonra şehirde yeni bir sinema açacaklar.)

7 Здесь организуют экскурсии в старый замок. (Burada eski kaleye geziler düzenleniyor.)

8 Статистику изучают на втором курсе. (İstatistikler ikinci sınıfta okutulur.)

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ УПРАЖНЕНИЯ

Упражнение 1. Заполните пропуски соответствующими глагольными формами.

1. Я ..... [мыться].
2. Ты ..... [одеваться].
3. Он ..... [бриться].
4. Она ..... [переодеваться].
5. Мы ..... [купаться].
6. Вы ..... [причёсываться].
7. Они ..... [готовиться].

Упражнение 2. Переведите на русский язык, переведя выделенные формы возвратными глаголами.

Sabah saat 7'de hazırlanmaya başlarım. Yıkanırım, tıraş olurum, saçımı tararım ve giyinirim. Saat 8'de otobüse binerim, sonra metroya aktarma yaparım. İşte iş tulumumu giyerim. Akşam saat 10'da yukarı çıkarım, soyunurum ve yatarım.

Упражнение 3. Замените переходные глаголы возвратными непереходными глаголами, как показано.

Пример: Преподаватель начал лекцию. — Лекция началась.

1. Учитель вращал глобус. — Глобус .....
2. Генералы изменили свои планы. — Планы генералов .....
3. Они кончили разговор. — Разговор .....
4. Рабочий остановил станок. — Станок .....
5. Мы продолжали переговоры. — Переговоры .....
6. Ребёнок сломал игрушку. — Игрушка .....
7. Отдых на море улучшил состояние больного. — Состояние больного .....
8. Мать успокоила ребёнка. — Ребёнок .....

Упражнение 4. Переведите на русский язык, используя возвратные непереходные глаголы.

1. Savaş 1941'de başladı ve 1945'te bitti.
2. Sanayi hızla gelişti.
3. Gece bire kadar geri dönmediler.
4. Konuşması uzun sürmedi.
5. Maaşı yüzde on arttı.
6. Durum düzeldi, sonra kötüleşti.

Упражнение 5. Переведите следующие заголовки газет.

1. Muhalefet güçleniyor.
2. Kriz derinleşiyor.
3. Durum normale dönüyor.
4. Durum daha da ciddileşiyor.
5. Gerilim devam ediyor.
6. Durum daha karmaşık hale geliyor.
7. Uluslararası turizm genişliyor.
8. Yeni bir sayfa açılıyor.

Упражнение 6. Преобразуйте активные утверждения в пассивные.

Пример: Строят новую дачу. — Новая дача строится.

1. Водку делают из картофеля. ....
2. Во многих школах изучают музыку. ....
3. Урожай убирают осенью. ....
4. Диссертацию печатают на персональном компьютере. ....
5. Это слово пишут через «ю». ....
6. Музыканты исполняют симфонию. ....